

Gabriel
Lacomba
fotògraf i dissenyador gràfic

estenopeica és estenopeica.es
estenopeica es estenopeica.es

Quan na Maria Josep Mulet i en Miquel Seguí em varen proposar fer aquesta xerrada dins aquest cicle de FotoCiència vaig pensar que era una bona oportunitat per parlar de l'evolució de la meua feina artística, d'intentar, fent-ne un recorregut, trobar un lligam en la meua

manera de fer... o en la meua manera de veure. Na Maria Josep em proposava parlar de la meua feina amb càmeres estenopeiques perquè és el que més s'ha donat a conèixer i amb el que he obtingut més reconeixement juntament amb l'obra de cinema experimental presentada en format de vídeo. La sèrie d'estenopeiques *Zooformol* va quedar finalista a la Biennal de Barcelona de l'any 1989 a l'àmbit de fotografia al mateix temps que la guanyava a l'àmbit de vídeo amb *Autoretrat*, una peça filmada en súper-8 i postproduïda en vídeo. I a la següent, i darrera, Biennal de Barcelona, la del 91, la pri-

■ S/T. De la sèrie *L'home: Oh! Gènesis, oh! mort.*

Cuando Maria Josep Mulet y Miquel Seguí me propusieron esta charla dentro de este ciclo de *FotoCiència* pensé que era una buena oportunidad para hablar de la evolución de mi trabajo artístico, de intentar, haciendo un recorrido, encontrar un vínculo en mi manera de hacer... o en mi manera de ver.

Maria Josep me proponía hablar de mi trabajo con cámaras estenopeicas porque es el que más se ha dado a conocer y con el que he obtenido más reconocimiento junto con la obra de cine experimental presentada en formato de vídeo. La serie de estenopeicas *Zooformol* quedó finalista en la Biennal de Barcelona en el año 89 en el ámbito de la fotografía al mismo tiempo que la ganaba en el ámbito del vídeo con *Autoretrat*, una pieza filmada en super-8 y postproducida en vídeo. Y en la siguiente, y última, Biennal de Barcelona, la del 91, la primera serie fotográfica de *soma trans-lúcid* ganó ex-aequo en el ámbito de la fotografía.

Como relataré más adelante empecé a hacer estenopeicas como práctica didáctica nada más empezar Bellas Artes en el año 1983. La época de producción más intensa, tanto de construcción de cámaras como de realización es de los años 1987 hasta 1989 que coincide también con la producción de obra en super-8. Estaba en el tramo final de la carrera y sucedió un hecho clave que contribuyó notablemente a esta prolífica producción: durante el año 1987 sufrí diversas operaciones que me tuvieron postrado durante meses, perdiendo un curso. Es curioso como un hecho así, una enfermedad o una operación, contribuye de esta manera a la creación. Son numerosos los casos de artistas que en su trayectoria vital han pasado por lo mismo y este tipo de circunstancias ha solido representar un fuerte punto de inflexión. No deja de tener su lógica, puesto que rompes (aún a la fuerza) con una inercia que te propicia pensar y reflexionar. Y el hecho de tener

■ S/T. De la serie *L'home: Oh! Gènesis, oh! mort.*

mera sèrie fotogràfica de *soma-trans-lúcid* va guanyar *ex-aequo* a l'àmbit de fotografia.

Com més endavant relataré vaig començar a fer estenopeiques com a pràctica didàctica només començar Belles Arts l'any 1983. L'època de producció més intensa, tant de construcció de càmeres com de realització és dels anys 1987, 1988 i 1989 que coincideix també amb la producció de l'obra en súper-8. Estava al tram final de la carrera i hi va haver un fet clau que va contribuir notablement a aquesta prolífica producció: durant l'any 87 vaig patir diverses operacions que em varen tenir prostrat durant mesos, perdent un curs. És curiós com un fet així, una malaltia o una operació, contribueix d'aquesta manera a la creació. Són nombrosos els casos d'artistes que en la seva trajectòria vital els ha passat el mateix i aquest tipus de circumstància

■ *Cotxo2*. De la sèrie *Ficcions*.

mucho tiempo por delante te motiva a hacer muchas cosas. Cuando te incorporas a la cotidianidad de los demás cuentas con una gran ventaja: has tenido un tiempo reservado sólo para ti. Lástima que no sea recomendable!

Claro, estamos hablando de hace 20 años y hace unos cuantos años que no veo una estenopeica...

Lo que ha tenido de atractivo para mi esta propuesta de revisión han sido dos cosas:

1- Revisar de forma exhaustiva y ordenada todo este trabajo fotográfico estenopeico, desempolvarlo, escanearlo, reproducirlo y catalizarlo en una página web: <http://estenopeica.es> donde podrán encontrar mucha más información de la que hoy tendremos tiempo de expo-

■ *Cotxo2*. De la serie *Ficcions*.

ha solgut representar un fort punt d'inflexió. No deixa de tenir la seva lògica, ja que trenques (encara que a la força) amb una inèrcia que et propicia pensar i reflexionar. I el fet de tenir molt de temps per endavant et motiva a fer moltes coses. Quan t'incorpores a la quotidianitat dels altres comptes amb un gran avantatge: has tingut un temps reservat només per a tu. Llàstima que no sigui recomanable!

Clar, estam parlant de fa 20 anys i fa uns quants anys que no veig una estenopecica...

El que ha tingut d'atractiu per mi aquesta proposta de revisió han estat dues coses:

1- Revisar de forma exhaustiva i ordenada tota aquesta feina fotogràfica estenopecica, espolsar-la, escanejar-la, reproduir-la i catalitzar-la en una pàgina web: www.estenopecica.es on podreu trobar molta més informació de la que avui tendrem temps d'exposar. I a més de forma permanent. De fet i al marge de publicacions oficials aquest mateix escrit hi quedarà penjat. Comentar que era un fet paradoxal que donada la meua activitat empresarial com a dissenyador de pàgines web aquest fet no s'hagués produït abans i estic molt content i agraït d'haver aprofitat aquesta convocatòria per dur-ho a terme.

ner. Y además de forma permanente. De hecho y al margen de publicaciones oficiales este mismo escrito quedará colgado ahí. Comentar que era un hecho paradójico que dada mi actividad empresarial como diseñador de páginas web no se hubiera producido esto antes y estoy muy contento y agradecido de haber aprovechado esta convocatoria para llevarlo a cabo.

2- La introspección sobre mi labor artística que me ha obligado a encontrar los vínculos oportunos entre tanta diversidad técnica y que me ha servido como una especie de exorcismo necesario.

Actualmente tengo una empresa dedicada al diseño gráfico y a la programación web: LACOMBA Producciones [página web: www.lacomba.com]. Y trabajo con el apoyo de un equipo de diseñadores y programadores.

El primer contacto con temas de Internet tuve la suerte que fuese bastante temprano, cuando el año 96 entré a trabajar en Sertel, una empresa de servicios telemáticos.

Mi experiencia anterior con estas máquinas, los ordenadores, se restringía a que algún amigo me había dejado tocar su *Mac* y con algún esfuerzo había entendido que el ratón se manejaba con el hilo hacia abajo y no hacia arriba. Aunque a mi me pareciese que el ratón era más ratón si lo tenía arriba porque así se le veía la cola. Al cabo de un mes, había entendido, eso sí, mínimamente, cómo manejar un escáner, las sencillas etiquetas del *html* de la época, que entonces, se picaban directamente al *Notepad*, cómo utilizar un paquete de *Corel Draw* (allí todo eran pcs), el flamante nuevo sistema operativo *Windows95*, había descubierto qué era un navegador web, *Altavista* (el *Google* de la época), el ruidito tan característico de un módem al conectarse y había hecho la primera página web de mi vida. Todo esto gracias a la

2- La introspección sobre la meua feina artística que m'ha obligat a trobar els oportuns lligams entre tanta diversitat tècnica i que m'ha servit d'una mena d'exorcisme necessari.

Actualment tenc una empresa dedicada al disseny gràfic i a la programació web: LACOMBA Produccions [página web: www.lacomba.com]. I faig feina amb el recolzament d'un equip de dissenyadors i programadors.

El primer contacte amb temes d'Internet vaig tenir la sort que fos bastant primerenc, quan l'any 96 vaig entrar a fer feina a Sertel, una empresa de serveis telemàtics.

La meua experiència anterior amb aquestes màquines, els ordinadors, es restringia al fet que algun amic m'havia deixat tocar el seu *Mac*

divina paciencia, forzada o no, de todos mis compañeros, todos ellos programadores y mucho más jóvenes.

Durante aquel tiempo, a base de molestar preguntando a mis compañeros y de copiar y personalizar el código de las páginas más interesantes que iban saliendo, poco a poco fui adquiriendo una cierta independencia, a la vez que podía hacer alguna página que convencía a mis jefes en el sentido de que haber metido un diseñador (para decirlo de alguna manera) en la empresa había sido una buena apuesta de futuro.

Por aquella época había un tipo de páginas que se denominaban "personales", de alguna manera comparable a los *blog* actuales. El 99,9% de estas webs estaban hechas por programadores/as que mostraban a su perro o a

■ Lemur -*Lemur Fulvus Mayottensis*- (recent nat).
De la sèrie *Zooformol*.

■ Lemur -*Lemur Fulvus Mayottensis*- (recent nat).
De la serie *Zooformol*.

■ Murada. De la sèrie *Palma*, 100 postals
estenopeciques.

■ Murada. De la serie *Palma*, 100 postals
estenopeciques.

i amb algun esforç havia entès que el ratolí es manejava amb el fil cap avall i no cap amunt. Encara que a mi em semblàs que el ratolí era més ratolí si el tenia a dalt perquè així se li veia la cua. Al cap d'un mes, havia entès, això sí, mínimament, com manejar un escàner, les senzilles etiquetes de l'*html* de l'època, que aleshores, es picaven directament al *Notepad*, com utilitzar el paquet de *Corel Draw* (allà tot eren pc), el flamant nou sistema operatiu *Windows 95*, havia descobert què era un navegador web, *Altavista* (el *Google* de l'època), el renouet tan característic d'un mòdem en connectar-se i havia fet la primera pàgina web de la meua vida. Tot això gràcies a la infinita

su gato, a su novia, a sus amigos, sus aficiones, etc. Entonces, aún se sabía perfectamente que Internet crecería exponencialmente y acabaría siendo el escaparate comercial y la herramienta casi indispensable para el triunfo de una empresa que es hoy en día, en aquel momento era fácil encontrarse un montón de páginas de gente con conocimientos técnicos que colgaba las cosas más heterodoxas. Inolvidable la bajada línea a línea de los jpg porno. En aquellos momentos era un lugar increíblemente democrático, nadie controlaba la situación, ni a nivel económico, ni legal, ni ideológico. Eso sí, tenías que poseer suficientes conocimientos técnicos como para acceder a

■ *Miquel versus king-kong*. De la sèrie retrats color.

■ *Miquel versus king-kong*. De la serie retrats color.

paciència, forçada o no, de tots els meus companys, tots els programadors i molt més joves.

Durant aquell temps, a base d'emprenyar demanant als meus companys i de copiar i personalitzar el codi de les pàgines més interessants que anaven sortint, mica en mica vaig anar adquirint una certa independència, alhora que podia fer alguna pàgina que convenia els meus caps que allò d'haver ficat un dissenyador (per dir-ho d'alguna manera) a l'empresa havia estat una bona aposta de futur.

En aquell temps hi havia un tipus de pàgines que es deien "personals", d'alguna manera comparables als *blogs* actuals. El 99,9% d'aquestes webs eren fetes per programadors/res que mostraven el seu ca o moix, la seva al·lota, els seus amics, les seves aficions, etc. Aleshores, encara que se sabia perfectament que Internet creixeria exponencialment i acabaria essent el mostrador comercial i l'eina quasi indispensable per al triomf d'una empresa que és avui en dia, en aquell moment era fàcil trobar-ne un grapat de pàgines de gent amb coneixements tècnics que penjava les coses més heterodoxes. Inolvidable la baixada línia a línia dels jpg porno. En aquells moments era un lloc increïblement democràtic, ningú controlava la situació, ni a nivell econòmic, ni legal, ni ideològic. Això sí, havies de tenir els suficients coneixements tècnics com per accedir-hi i publicar, d'aquí l'hegemonia dels continguts abocats pels programadors. De mica en mica (dic de mica en mica tenint en compte que estic parlant d'Internet, això vol dir una escala que podia ser de mesos o fins i tot setmanes) començaren a aparèixer pàgines que no és limitaven a ensenyar el mencionat sinó que a més ja en feien una interpretació en clau artística, començant a explotar el potencial que tenia el mitjà. D'alguna manera era inevitable: vaig començar a fer la meua pròpia pàgina personal. Inicialment volia que presentàs la meua feina

■ *ST*. De la sèrie *Peep Show*.

ello y publicar, de aquí la hegemonía de los contenidos vertidos por los programadores. Poco a poco (digo poco a poco sin perder de vista que estoy hablando de internet, esto quiere decir a una escala que podía ser de meses o incluso de semanas) empezaban a aparecer páginas que no se limitaban a enseñar lo mencionado sino que además lo interpretaban en clave artística, empezando a explotar el potencial que tenía el medio. De alguna manera era inevitable: empecé a hacer mi propia página personal.

Inicialmente quería que presentase mi labor artística y al mismo tiempo me servía para ir aprendiendo a programar o al menos a personalizar programaciones que otros habían hecho. Pero mientras la cosa iba progresando no pude evitar que jugando con aquellos JavaScripts y aplicaciones de Java me encontrase con un nuevo vehículo de expresión. Así la página web que presenté a la AUI (Asociación Española de Internet) [www.aui.es] tres años después y que ganó un premio internacional, precisamente en el apartado de páginas personales de habla hispana y que propició la fundación de LACOMBA producciones. No deja de ser

■ *ST*. De la serie *Peep Show*.

artística i al mateix temps em servia per anar aprenent a programar o almanco personalitzar programacions que altres havien fet. Però mentrestant la cosa anava progressant no vaig poder evitar que jugant amb aquells JavaScripts i miniaplicacions de Java hi trobàs un nou vehicle d'expressió. Així la pàgina web que vaig presentar a la AUI (*Asociación Española de Internet*) [www.aui.es] tres anys després i que va guanyar un premi internacional, precisament a l'apartat de pàgines personals de parla hispana i que propicià la fundació de LACOMBA Produccions no deixa de ser un producte híbrid a mig camí entre el catàleg i el *net art* del moment per les esquitxades de petites peces mig ocultes que s'hi troben a tota la web.

Encara que mai no tendria l'ocurrència d'ensenyar-la a cap client com a exemple i que escarrufaria qualsevol dissenyador, programador o persona que faci feina al sector d'Internet avui en dia (jo inclòs), mai no he volgut actualitzar-ne cap contingut, ni actualitzar la seva programació, ni despenjar-la. Queda com a testimoni o vestigi d'una època molt determinada i em fa gràcia mantenir-la desobeint qualsevol norma de caducitat que aconsella/va haver-la despenjat fa anys.

D'aquella època en queda un certesa important: un programador és un creador; i programant es crea. No ho dic només pels scripts

un producto híbrido, a medio camino entre el catálogo y el *net art* del momento, por las salpicaduras de pequeñas piezas medio ocultas que se encuentran en toda la web.

Aunque nunca tendría la ocurrencia de mostrarla a ningún cliente como ejemplo y que produciría escalofríos a cualquier diseñador, programador o persona que trabaje en el sector de internet hoy en día (incluido yo mismo), nunca he querido actualizarle ningún contenido, ni actualizar su programación, ni descolgarla. Queda como testimonio o vestigio de una época muy determinada y me hace gracia mantenerla desobedeciendo cualquier norma de caducidad que aconseja/ba haberla descolgado hace años.

De aquella época queda una certeza importante: un programador es un creador; y programando se crea. No lo digo únicamente por los *scripts* y *applets* de Java que se encontraban en la red y se ofrecían para que otra gente los usara, sino por el conocimiento que tuve de los llamados en programación huevos de pascua. Para aquel que los desconozca, se trata de una programación oculta a un *software* determinado al cual se accede mediante una combinación de teclas y que da acceso a algún tipo de archivo, que nada tiene que ver con la funcionalidad del programa y que a menudo enseñaba a los programadores que lo habían desarrollado, haciendo alguna gracia o planteando alguna adivinanza sarcástica, dejando aquella huella en forma de firma, discreta eso sí, por su difícil acceso. Este hecho, entre rebelde e irónico, a mí me parecía de lo más artístico o al menos de fácil transposición artística. Por esto en mi página personal de aquel momento [www.lacomba.com/gabriel_lacomba] hay más de uno... y se encuentran simplemente explorando con el cursor los diferentes elementos que supuestamente no tienen porque ser enlazables. Hace rato que no hablo de mi trabajo estricta-

i miniaplicacions de Java que es trobaven a la xarxa i s'oferien perquè altra gent els empràs, sinó pel coneixement que vaig tenir dels anomenats en programació *ous de pasqua*. Per aquell que desconegui què són, es tracta d'una programació oculta en un programari determinat a la qual s'accedeix mitjançant una combinació de tecles i que dona accés a algun tipus d'arxiu, que res té a veure amb la funcionalitat del programa i que sovint ensenyava als programadors que ho havien desenvolupat, fent alguna gràcia o plantejant alguna endevinalla sarcàstica, deixant aquesta empremta en forma de signatura, discreta això sí, pel seu difícil accés. Aquest fet, entre rebel i irònic, a mi em semblava d'allò més artístic o almanco de fàcil transposició artística. Per això a la meua pàgina personal d'aquell moment [www.lacomba.com/gabriel_lacomba] n'hi ha més d'un... i és troben simplement explorant amb el cursor els diferents elements que suposadament no tenen perquè ser enllaçables.

Fa una estona que no parl de la meua feina estrictament personal i menys de fotografia esteno-peica però aquestes circumstàncies personals

mente personal y menos de fotografía esteno-peica pero estas circunstancias personales y/o profesionales era evidente que me estaban polucionando o pervertiendo. Quizás tendría que mencionar cuando escaneé una bolsa de basura poco tiempo después de saber manejar el escáner. Considero que este tipo de perversión es muy buena y que no solo siempre me he dejado pervertir sino que además considero que un artista no tiene que tener ningún miedo a absorber o hacer suyo ningún proceso tecnológico a su alcance bajo ningún prejuicio purista sino que ha de ser más bien integrador. Aunque esto represente mezclar técnicas de diferentes campos y que en aquel momento, por supuesto el resultado no encajaba en absoluto en un mercado del arte en el que el coleccionismo aún buscaba soportes nobles y/o duraderos y a duras penas podía aceptar incluso un soporte fotográfico.

Haciendo un pequeño inciso, ya hace unos años que la situación se ha invertido, y actualmente las grandes ferias artísticas y los curadores estrella en particular están marcando la pauta en el resto del mundo del arte en una

i/o professionals era evident que m'estaven *pol·lucionant* o pervertint. Potser hauria de mencionar quan vaig escanejar una bossa de fems poc temps després de saber manejar l'escàner Consider que és molt bo aquests tipus de perversió i que no només sempre m'he deixat pervertir sinó que, a més, consider que un artista no ha de tenir cap por a absorbir o fer seu cap procés tecnològic al seu abast sota cap prejudici purista sinó que ha de ser més aviat integrador. Encara que això representi mesclar tècniques de dife-

frenética y en muchos casos esquizofrénica carrera para agotar formulaciones y artistas y por supuesto que las nuevas tecnologías son una gran fuente de alimento para esta situación. Sé que es un gran debate, de hecho para mí es el Debate. Quizás no sea este el mejor escenario para desarrollarlo, pero quería mencionarlo porque puede parecer que acabo de hacer una defensa del "todo vale" y no es exactamente así. Porque pienso que, al fin y al cabo, lo que cuenta es el resultado final. Pero

Mise-en-scène d'una fotografia de Peep Show.

Mise-en-scène de una fotografía de Peep Show.

ST. De la sèrie Panoràmiques ¿?.

ST. De la serie Panoràmiques ¿?.

rents camps i que en aquell moment, per suposat el resultat no encaixava en absolut en un mercat d'art on el col·leccionisme encara cercava suports nobles i/o duradors i amb prou feines podia acceptar fins i tot un suport fotogràfic.

Fent un petit incís, ja fa un anys que la situació s'ha invertit, i actualment les grans fires artístiques i els curadors estrella en particular estan marcant la pauta dins la resta del món de l'art en una frenètica i en molt casos esquizofrènica carrera per esgotar formulacions i artistes i per suposat que les noves tecnologies són una gran font d'aliment per a aquesta situació. Sé que és un gran debat, de fet per a mi és el Debat. Potser no sigui aquest el millor escenari per desenvolupar-ho, però volia mencionar-ho perquè pot semblar que acab de fer una defensa del 'tot val' i no és ben bé així. Perquè pens que, al cap a la fi, el que compta és el resultat final. Però també pens que de cada disciplina i/o tècnica se'n desprèn una manera de fer amb unes claus determinades i això no és obstacle perquè al final tot acabi essent una pura expressió artística sigui quin sigui el mitjà escollit.

Actualment només utilitzo mitjans electrònics per a elaborar la meua obra artística.

D'entrada, fent un cop de vista general a aquesta trajectòria pot semblar una tasca prou difícil de lligar. Vaig començar fent fotografia estenoica, la qual cosa no deixa de representar un retorn a l'origen del mitjà fotogràfic, i he acabat utilitzant l'escàner i el mòbil d'empresa com a elements generadors d'imatges. I qui sap que pot passar en un futur.

Per poder dur endavant aquesta empresa crec convenient parlar d'una banda de quin va ser l'ambient en el que em vaig criar i posteriorment en quin ambient em vaig formar.

también pienso que de cada disciplina y/o técnica se desprende una manera de hacer con unas claves determinadas y eso no quita que al final todo acabe siendo una pura expresión artística sea cual sea el medio escogido.

Actualmente sólo utilizo medios electrónicos para elaborar mi obra artística.

Mon pare, en Joan Lacomba, és un artista que també es va dedicar a la docència fins que es va jubilar. Quan jo era petit em duia sovint al seu estudi. Allò era una experiència que excitava enormement la meua curiositat infantil. Veure per dins aquell estudi i el seu creador sense cap frontera m'era una situació d'absolut privilegi. Assistia al processos creadors de mon pare en primera fila i a sobre, comentats, es a dir: la bomba per a un nin! Per aquell temps, en Joan feia un tipus d'abstracció lineal amb referents figuratius. No obstant això i al voltant d'allò que presentava a l'exterior com la seva feina, tenia contínuament en marxa altres maneres de fer que puntualment s'atrevia a presentar. Allò era el que em cridava més l'atenció. Per posar-ne un exemple, record que tenia una col·lecció de llaunes on anava dipositant diferents tipus de plàstics submergits en aiguarràs. No sé si algú ho ha provat alguna vegada, però la majoria de vegades els plàstics quedaven fosos en un estat entre líquid i pastós. Després, sense cap por, s'atrevia a provar d'escampar allò sobre una tela i em demanava – *Què et sembla, t'agrada com ha quedat?* – *Mmmm... : no – Sí, tens raó, no queda molt bé...* N'he contat una que representava un error encara que moltes altres eren un complet encert. És a dir sobre la seva línia principal de creació anava elaborant permanentment tota una perifèria d'experiments sense cap temor. Allò sens dubte era el que més m'agradava.

Ara que em torn a rellegir l'anterior paràgraf me n'adon que la meua visió d'aquell estudi de pintura és més aviat la descripció d'un laboratori on es realitzaven tot tipus d'experiments. Amb vuit anys, un dia que el sol entrava engegador per les portes que donaven a la terrassa d'aquell àtic (la visió no pot ser més idealitzada, però així és el record que en tenc) vaig decidir que volia ser artista (després de voler ser bomber, com era preceptiu d'aquella època), que volia dedicar-me a aquella perifèria i a fer tots

De entrada, dando una ojeada general a esta trayectoria puede parecer una labor bastante difícil de ligar. Empecé haciendo fotografía estenoica, cosa que no deja de representar un retorno al origen del medio fotográfico, y he acabado utilizando el escáner y el móvil de empresa como elementos generadores de imágenes. ¿Quién sabe lo que puede pasar en el futuro?

Para poder llevar a cabo esta empresa creo conveniente hablar por una parte de cuál fue el ambiente en que me crié y posteriormente en qué ambiente me formé.

Mi padre, Joan Lacomba, es un artista que también se dedicó a la docencia hasta que se jubiló. Cuando yo era niño me llevaba a menudo a su estudio. Aquello era una experiencia que excitaba enormemente mi curiosidad infantil. Ver por dentro aquel estudio y a su creador sin ninguna frontera era una situación de absoluto privilegio. Asistía a los procesos creadores de mi padre en primera fila y encima, comentados, es decir: la bomba para un niño! Por aquella época, Joan hacía un tipo de abstracción lineal con referentes figurativos. Sin embargo, y entorno a aquello que presentaba al exterior como su trabajo, tenía continuamente en marcha otras maneras de hacer que puntualmente se atrevía a presentar. Aquello era lo que más llamaba mi atención. Por poner un ejemplo, recuerdo que tenía una colección de latas donde iba depositando diferentes tipos de plásticos sumergidos en aguarrás. No sé si alguien lo ha probado alguna vez, pero la mayoría de las veces los plásticos se quedaban fundidos en un estado entre líquido y pastoso. Después, sin ningún miedo, se atrevía a tratar de esparcir aquello sobre una tela y me preguntaba – *“Què et sembla, t'agrada com ha quedat?”* – *Mmm... no. Sí, tens raó, no queda molt bé...”* [¿Qué te parece, te gusta como ha quedado? – *Mmm... no. Sí, tienes razón, no queda muy bien...”*] He contado un cosa que

els experiments possibles. Molt temps abans d'escollir fins a la societat l'etiqueta d'art experimental que avui en dia tota obra ha de dur penjada. Alguns pensareu – *Clar, amb aquest passat, així qualsevol!*. Qüestió que a mi personalment sempre m'ha generat una eterna pregunta: realment, *si no hagués estat immers en aquesta circumstància hauria acabat fent el que faig?* Molta gent, inclòs mon pare (a pesar de la seva enorme i lògica satisfacció de pare) m'ha intentat convèncer del contrari.

El primer contacte amb l'estenopeica es produeix aleshores tot just començar Belles Arts l'any 83. Aquest fou el meu primer coneixement fotogràfic que, juntament amb el fotograma, vaig rebre des del punt de vista acadèmic i és curiós assenyalar que le feines més convincentes realitzades amb estenopeica sortissin no dels llocs d'estricta formació fotogràfica sinó de llocs de formació plàstica. En aquest cas cal citar, a més de la facultat de Belles Arts, altres llocs a Barcelona com l'Escola Massana i l'Escola Municipal d'Arts i Oficis. Encara que aquell any encara hi feia classes en Joan Fontcuberta, els meus professors varen ser en Manolo Laguillo i com a cap de taller en Jordi Guillumet, que a més, també hi assistia com alumne. Durant aquella època es va construir a la facultat una càmera gegant que alguns utilitzaren per fer les seves primeres estenopeiques.

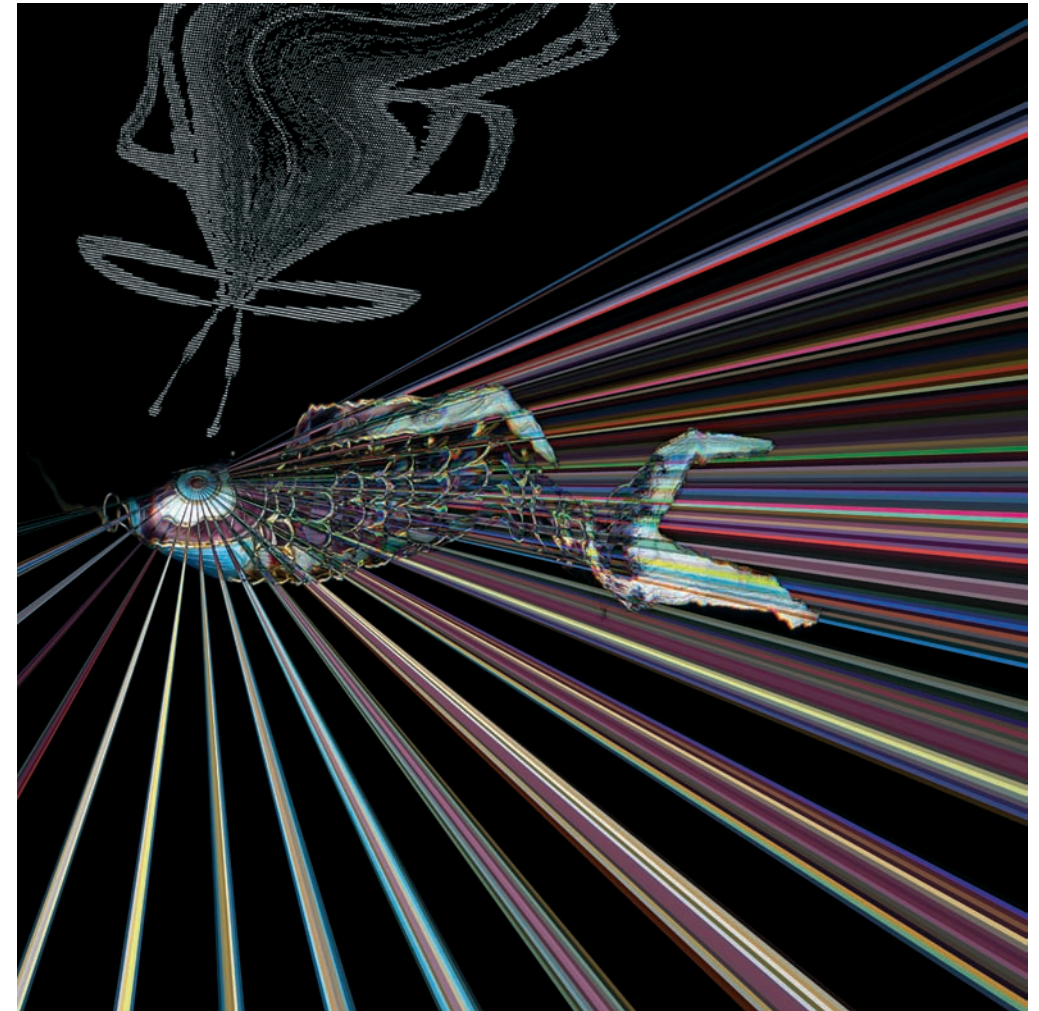
Per a tots era preceptiu com a exercici fer una càmera estàndard ja fos en fusta o cartró. La mateixa construcció havia de contemplar la possibilitat d'aconseguir tres posicions diferents per tal de reflectir una "visió normal", una "visió angular" i una "visió teleobjectiu".

No voldria estendre'm massa amb explicacions tècniques perquè crec que l'objecte d'aquesta xerrada no és la de fer un taller d'estenopeica sinó la d'explicar i mostrar la feina que he fet amb estenopeiques i també amb altres tècni-

representaba un error aunque muchas otras eran un absoluto acierto. Es decir sobre su línea principal de creación iba elaborando permanentemente toda una periferia de experimentos sin ningún temor. Aquello era sin duda lo que más me gustaba.

Ahora que vuelvo a releer el anterior párrafo me doy cuenta de que mi visión de aquel estudio de pintura era más bien la descripción de un laboratorio donde se realizaban todo tipo de experimentos. Con ocho años, un día que el sol entraba cegador por las puertas que daban a la terraza de aquel ático (la visión no puede ser más idealizada, pero así es el recuerdo que tengo de ello) decidí que quería ser artista (después de querer ser bombero, como era preceptivo en aquella época), que quería dedicarme a aquella periferia y hacer todos los experimentos posibles. Mucho tiempo antes de escuchar hasta la saciedad la etiqueta arte experimental que, hoy en día, toda obra tiene que llevar colgada. Algunos pensaréis - ¡*Claro, con este pasado, así cualquiera!* Cuestión que a mi personalmente siempre me ha generado una eterna pregunta: realmente, *si no hubiera estado inmerso en esta circunstancia ¿habría acabado haciendo lo que hago?* Mucha gente, incluido mi padre (a pesar de su enorme y lógica satisfacción de padre) me han intentado convencer de lo contrario.

Muchos años después, al acabar COU, viendo que mis amigos escogían la carrera que querían hacer y la mayoría marchaban a Barcelona, por una cosa u otra, lo que no deja de ser una pretensión infantil un tanto idealizada y que por tanto de alguna manera era ninguneada en mi pensamiento adolescente, por demasiado evidente, acabó por ser una realidad: me decidí a hacer Bellas Artes, aunque me pareciese una inercia incómoda.

ques. Ja he esmentat anteriorment que al cap i a la fi el que finalment importa és el resultat.

Sol passar que la gent per desconeixement, curiositat o sorpresa sempre espera que acabis explicant amb detall com funciona una càmera estenopeica.

El primer contacto con la estenopeica se produce entonces, justo al empezar Bellas Artes en el año 83. Este fue el primer conocimiento fotogràfic que, junto con el fotograma, recibí a nivel académico y es curioso señalar que los trabajos más convincentes realizados con estenopeica saliesen no de los lugares de estricta formación fotogràfica sino de lugares de forma-

ST. De la sèrie *Neovanitas*.

ST. De la serie *Neovanitas*.

Llana01. De la sèrie Llanes.

Llana01. De la serie Llanes.

En deferència a ells ho faré breument: la característica essencial de la càmera estenopeica radica en que un diminut orifici substitueix la lent òptica convencional. La llum quan travessa un orifici de reduïdes dimensions configura sobre el pla de projecció la imatge que té al davant. La càmera estenopeica no deixa de ser l'expressió més simple del fet fotogràfic i no deixa de ser una aplicació del principi de la càmera obscura. Per tant, iniciar-se en la seva pràctica requereix tan sols adaptar una caixa qualsevol ja concebuda a manera de càmera obscura. Pot adoptar múltiples formes des de complexes construccions espacials fins al reciclatge d'un inacabable recull d'estris quotidians que s'emparentarien per un gust per la simplicitat i economia de recursos, ja sigui un pot de llet en pols, com un tambor de detergent. Només és qüestió de situar el forat, estenop en una de les seves cares, amb la qual cosa es converteix en el pla frontal de la càmera. La seva cara oposada constitueix el pla de la imatge o superfície sobre la que s'enregistra la imatge projectada, i que s'habilita convenientment per la aplicació del material fotosensible que enregistra aquesta imatge projectada.

De qualsevol manera per aquells que vulguin saber-ne més, podreu trobar molta informació a Internet i a la web www.estenopeica.es a l'apartat d'enllaços. Crec que n'he fet una bona selecció. Hi ha des de calculadors en línia, fins a pàgines on es poden adquirir estenops perfectes fabricats amb làser, tota una gamma d'estenopeiques fetes per vendre, així com les experiències de molta altra gent. Assenyalar que ja en aquell primer contacte amb Internet a l'any 96 es podien trobar multitud de pàgines a la xarxa de gent que feia estenopeiques i actualment tota aquesta gent s'hi continua prodigant molt.

I és que l'estenopeica és un element més aviat molt pop, ja que és fàcil i econòmic fer-ne una i funciona com a resposta popular davant l'or-

ció plàstica. En este caso cabe citar otros sitios en Barcelona, además de la facultad de Bellas Artes, como la Escola Massana y la Escola Municipal d'Arts i Oficis. Aunque aquel año aún daba clases allí Joan Fontcuberta, mis profesores fueron Manolo Laguillo y como jefe de taller Jordi Guillemet que además también asistía como alumno. Durante aquella época se construyó en la facultad una cámara gigante que algunos utilizaron para hacer sus primeras estenopeicas.

Para todos era preceptivo como ejercicio hacer una cámara estándar en madera o cartón. La misma construcción había de contemplar la posibilidad de conseguir tres posiciones diferentes para reflejar una "visión normal", una "visión angular" y una "visión teleobjetivo".

No querría extenderme demasiado en explicaciones técnicas porque creo que el objeto de esta charla no es la de hacer un taller de estenopeica sino la de explicar y mostrar el trabajo que he hecho con estenopeicas y también con otras técnicas. Ya he mencionado anteriormente que al fin y al cabo lo que finalmente importa es el resultado.

Suele pasar que la gente por desconocimiento, curiosidad o sorpresa siempre espera que acabes explicando con detalle cómo funciona una cámara estenopeica. Por deferencia a ellos lo haré brevemente: la característica esencial de la cámara estenopeica radica en que un diminuto orificio sustituye a la lente óptica convencional. La luz, al atravesar un orificio de reducidas dimensiones, configura sobre el plano de proyección la imagen que tiene delante. La cámara estenopeica no deja de ser la expresión más simple del hecho fotográfico y no deja de ser una adaptación del principio de la cámara oscura. Por lo tanto, iniciarse en su práctica requiere tan solo adaptar una caja cualquiera ya concebida a modo de cámara oscura.

todòxia. La pobresa de recursos enfrontada a la tècnica evolucionada. D'alguna manera no deixa de tenir un matís insultant i irreverent per a la Tecnologia actual (que per a molts representa la nova religió) que una fotografia encara ara pugui ser presa amb una simple caps de sabates reciclada.

En quant a la relació amb altres disciplines artístiques, aquesta qüestió tan manual derivada de la seva facilitat de construcció, facilita la impregnació del procés estenopecic d'altres pautas externes: la llum entesa com a pintura que traça un rastre sobre el suport de l'obra o la càmera entesa com a objecte escultòric que en determina el resultat. Així com a molt propici per a la reflexió conceptual i fins i tot arriba a funcionar com a element performàtic.

Tornant a la meua experiència d'aquell any 83, i després de complir amb els exercicis preceptius amb la càmera estàndard jo, com els altres, ja començava a fer els meus experiments. D'aquell temps són les primeres proves situant una espiera a davant l'estenop a manera de lent, proves que posteriorment em serviren per a la feina que vaig titular *Peep-show*. No vaig deixar de fer aquesta i altres proves, especialment durant els estius, però fins després de l'any que vaig perdre per la circumstància que he comentat al principi, quan vaig escollir i començar a quart de carrera l'especialitat d'imatge, pràcticament tota la feina fotogràfica que vaig presentar era feta amb càmera estenopecica.

D'aleshores és la feina, reprenent la càmera estàndard, *L'home: oh! gènesis, oh! mort* que aprofita la gran profunditat de camp que proporciona una estenopecica per apropar-se a uns cranis jugant amb com queda de desdibuixada la seva escala real. Aprofitant els negatius d'aquesta sèrie, passant-los a *light*, i com a pràctica de processos n'hi ha una sèrie, amb un

Puede adoptar múltiples formas desde complejas construcciones espaciales hasta el reciclaje de una inacabable recogida de objetos cotidianos que se emparentarían por un gusto por la simplicidad y economía de recursos, ya sea un bote de leche en polvo, como un tambor de detergente. Solo es cuestión de situar el agujero, estenopo en una de sus caras, con lo cual se convierte en el plano frontal de la cámara. Su cara opuesta constituye el plano de la imagen o superficie sobre la que se registra la imagen proyectada y que se habilita convenientemente para la aplicación del material fotosensible que registra esta imagen proyectada.

En cualquier caso, para aquellos que quieran saber más al respecto encontrarán mucha información en Internet y en la web www.estenopecica.es en el apartado de enlaces. Creo que he hecho una buena selección de ellos. Hay desde calculadoras en línea, hasta páginas donde adquirir estenopos perfectos fabricados en láser, toda una gama de estenopecicas en venta, así como las experiencias de mucha otra gente. Debo señalar que ya en aquel primer contacto con Internet en el año 96 se podían encontrar multitud de páginas en la red de gente que hacía estenopecicas y actualmente toda esta gente continúa prodigándose mucho.

Y es que la estenopecica es un elemento como muy pop, ya que es fácil y económico hacerla como respuesta popular ante la ortodoxia. La pobreza de recursos enfrontada a la tècnica evolucionada. De alguna manera no deja de tener un matiz insultante e irreverente para la tecnología actual (que para muchos representa la nueva religión) que una fotografía aún pueda tomarse con una simple caja de zapatos reciclada.

En cuanto a la relación con otras disciplinas artísticas, esta cuestión tan manual derivada de su facilidad de construcción, facilita la

matís més pictòric utilitzant cianotípies i paper salat presentats en forma de *collage*.

Com a estudiants de Belles Arts teníem la possibilitat de tenir lliure accés al Zoològic de Barcelona... en principi per a fer apunts al natural dels animals. Després d'algunes primeres proves una mica desesperants vaig pensar que el millor era anar-se'n al terrari on suposadament els animals estarien una mica més quietos. Però allà em vaig trobar que hi havia molt poca llum. Però també, com ha passat en nombroses ocasions, vaig cridar l'atenció de l'encarregat. Xerrant, xerrant acabàrem en una zona no accessible al públic amb tota una col·lecció de pells, ossos i fetus. Amb la gran sort de tenir una fantàstica terrasseta on poder treure al sol tots aquests elements per a fotografiar-los. Carregava les càmeres al rebost del terrari ja que era el lloc més fosc, acompanyat de tota casta d'insectes, ocells i porquets.

La fotografia de ciutats amb estenopecica era una altra cosa que m'interessava molt. Per això després de fer alguna sèrie a Barcelona, l'estiu del 87 vaig fer la feina de *Palma, 100*

Amar. De la sèrie *Polaroids Travel*.

impregnación del proceso estenopecico de otras pautas externas: la luz entendida como pintura que traza un rastro sobre el soporte de la obra o la cámara entendida como objeto escultórico que determina el resultado. Así como muy propicio para la reflexión conceptual e incluso llega a funcionar como elemento performático.

Volviendo a mi experiencia de aquel año 83, después de cumplir con los ejercicios preceptivos con la cámara estándar, yo, como los demás, ya empezaba a hacer mis experimentos. De aquel tiempo son mis primeras pruebas situando una mirilla delante del estenopo a modo de lente. Pruebas que posteriormente me sirvieron para el trabajo que titulé *Peep-show*. No dejé de hacer ésta ni otras pruebas, especialmente durante los veranos, pero no fue hasta después del año que perdí por la circunstancia que he comentado al principio, al empezar cuarto de carrera y escoger la especialidad de imagen, cuando prácticamente todo el trabajo fotográfico que presenté se hizo con cámara estenopecica.

De entonces es el trabajo, retomando la cámara estándar, *L'home: oh! gènesis, oh! mort* que aprovecha la gran profundidad de campo que proporciona una estenopecica para acercarse a unos cráneos jugando en cómo queda desdibuixada su escala real. Aprovechando los negativos de esta serie, pasándolos a *light*, y como práctica de procesos hay una serie, con un matiz más pictórico utilizando cianotípies y papel salado presentados en forma de collage.

Como estudiantes de Bellas Artes teníamos la posibilidad de libre acceso al Zoológico de Barcelona... en principio para hacer apuntes del natural de los animales. Después de algunas primeras pruebas algo desesperantes pensé que lo mejor era ir al terrario donde supuestamente los animales estarían algo más quietos. Pero allí me encontré con que había

Amar. De la serie *Polaroids Travel*.

postals estenopeiques. Em semblava, com a *Zooformol*, que hi havia una analogia curiosa amb la càmera i el que fotografiava. Així com a *Zooformol* hi havia una correspondència amb el fet de fotografiar pots amb un pot i de virar les fotos amb seleni no només per una qüestió de no sinó també per un tema de conservació, com el formol en el que estaven submergits els fetus, amb l'altra càmera cilíndrica, la llauna de llet en pols, l'analogia irònica venia per les imatges "enllaunades" que proporcionava, una mica com les postals d'un lloc tan turístic i referenciat com Palma.

Un altre tema que vaig treballar bastant va ser el retrat de gent. Sol passar, en aquests casos, que molts siguin autoretrats, no només per una qüestió de vanitat sinó per una qüestió pràctica, qui era capaç d'aguantar immòbil tota una sèrie de minuts? Per la mateixa circumstància,

muy poca luz. Pero también, como ha pasado en numerosas ocasiones, llamé la atención del encargado. Charlando y charlando acabamos en una zona no accesible al público con toda una colección de pieles, huesos y fetos. Con la gran suerte de tener una fantástica terracita donde sacar al sol todos estos elementos para fotografiarlos. Cargaba las cámaras en la alacena del terrario puesto que era el lugar más oscuro, acompañado de toda clase de insectos, pájaros y cerditos.

La fotografía de ciudades con estenopeica era otra cosa que me interesaba mucho. Por esto después de hacer alguna serie en Barcelona, el verano del 87 hice el trabajo de *Palma, 100 postals estenopeiques*. Me parecía, como en *Zooformol*, que había una analogia curiosa entre la cámara y lo que fotografiaba. Así como en *Zooformol* había una correspondencia entre el

els que venien darrere eren els familiars i amics. Després s'hi afegiren aquells que ja ho demanaven per allò de dir tenc un retrat estenopeic de tal. Vanitats a banda, el que em semblava en aquests casos més interessant era anar en contra de la instantània i com a conseqüència eliminar, si més no minvar l'actitud de posar i a canvi poder enregistrar una porció de temps àmplia d'un subjecte.

Hem vist abans les primeres proves amb espieres (en castellà mirillas) que proporcionaven una visió d'ull de peix. Amb la sèrie *Peep-Show* es pretenia explotar al màxim la condició voyeur del fotògraf i d'aquell que dins una cambra fosca, amollant monedes, està observant. Una altra vegada aquesta correspondència d'elements: càmera obscura i receptacle o cambra fosca.

L'estenop també es va combinar amb lents, aquesta vegada amb unes de més convencionals a l'encàrrec publicitari d'*Achanti* una joieria que volia tenir fotografiada la seva darrera col·lecció. En aquest cas, encara que l'estenop no estigués situat exactament al pla que tocava, sinó directament darrere l'objectiu, amb el diafragma equivalent es va aconseguir una considerable profunditat de camp al mateix temps que els reflexos no delataven un diafragma mecànic sinó un forat circular.

La darrera càmera (i feina) estenopeica va ser amb la bombonera que davant la impossibilitat d'aconseguir una panoràmica vàlida a pesar dels seus 8 forats disposats l'un al costat de l'altre en forma circular, acabà per ser una espècie de tira de reportatges on les fronteres diluïdes suggerien una continuïtat o per similitud o per contrast on es podia adquirir un to no panoràmic però si narratiu. Eren històries panoràmiques.

Amb la penúltima sèrie amb estenopeiques, *Soma-trans-lúcid*, es amb la que més elements

hecho de fotografiar botes con un bote y de virar las fotos con selenio no solo por una cuestión de tono sino también por un tema de conservación, como el formol en el que estaban sumergidos los fetos, con la otra cámara cilíndrica, la lata de leche en polvo, la analogía irónica venía por las imágenes "enlatadas" que proporcionaba, un poco como las postales de un lugar tan turístico y referenciado como Palma.

Otro tema que trabajé bastante fue el retrato de gente. Suele pasar, en estos casos, que muchos sean autorretratos, no solo por una cuestión de vanidad sino por una cuestión práctica. ¿Quién era capaz de aguantar inmóvil toda una serie de minutos? Por la misma circunstancia, los que venían detrás eran los familiares y los amigos. Después se añadieron aquellos que ya lo pedían por aquello de decir tengo un retrato estenopeico de tal. Vanidades a un lado, lo que me parecía en estos casos más interesante era ir en contra de la instantánea y como consecuencia eliminar, al menos disminuir la actitud de posar y en cambio poder grabar una porción de tiempo amplia de un sujeto.

Hemos visto antes las primeras pruebas con mirillas que proporcionaban una visión de ojo de pescado. Con la serie *Peep-show* se pretendía explotar al máximo la condición voyeur del fotógrafo y de aquel que dentro de una cámara oscura, echando monedas, está observando. Otra vez esta correspondencia de elementos: cámara oscura y respetable o cámara oscura.

El estenopo también se combinó con lentes, esta vez con unas más convencionales en el encargo publicitario de *Achanti*, una joyería que quería tener fotografiada su última colección. En este caso, aunque el estenopo no estuviese situado exactamente en el plano que tocaba, sino directamente detrás del objetivo, con el diafragma equivalente se consiguió una

diferents s'hi varen treballar. Tant fotogràfics, com pictòrics, com al final, escultòrics. De fet pràcticament les preses estenopeiques queden, en molts casos, encobertes en benefici del fotograma. Aquesta és l'essència de tota la sèrie: la mescla de foto estenopeica i fotograma. Va ser una combinació que es va prolongar durant tota la dècada del 90, la darrera mostra comença la seva itinerància l'any 2000.

Fent el catàleg d'aquesta mostra va ser quan, per recrear-ne el procés, les *escanergrafies* dels elements opacs i translúcids que havien intervingut en el procés començaren a adquirir una importància més enllà del simple referent. Resultava, a més a més, molt evident trobar una equivalència entre fotograma i escanergrafia.

Així va ser com, després d'haver anat escanejant objectes durant molt d'anys, va arribar la sèrie *Neovanitas* on l'ordinador acaba el procés no només des del punt de vista de muntatge sinó integrant-hi filtres de *Photoshop* i imatges traduïdes a *ASCII*, és a dir, a text, i tractades i/o deformades amb *Illustrator*. Potser una combinació d'elements, amb una influència gràfica bastant marcada, massa atrevida per presentar-

considerable profundidad de campo al mismo tiempo que los reflejos no delataban un diafragma mecánico sino un agujero circular.

La última cámara (y trabajo) estenopeica fue con la bombonera que ante la imposibilidad de conseguir una panorámica válida a pesar de sus 8 agujeros dispuestos uno al lado del otro en forma circular, acaba por ser una tira de reportajes donde las fronteras diluidas sugieren una continuidad o por similitud o por contraste donde se podía adquirir un tono no panorámico pero sí narrativo. Eran historias panorámicas.

Con la penúltima serie de estenopeicas, *Somatrans-lúcid*, es con las que más elementos diferentes se trabajaron. Tanto fotográficos, como pictóricos, como al final escultóricos. De hecho prácticamente las tomas estenopeicas quedan, en muchos casos, encubiertas en beneficio del fotograma. Esta es la esencia de toda la serie: la mezcla de foto estenopeica y programa. Fue una combinación que se prolongó durante toda la década de los 90, la última muestra comienza su itinerancia en el año 2000.

Haciendo el catálogo de esta muestra fue cuando, para recrear el proceso, las *escanergrafías* de los elementos opacos y translúcidos que habían intervenido en el proceso empezaron a adquirir una importancia más allá del simple referente. Resultaba, además, muy evidente encontrar una equivalencia entre fotograma y escanergrafía.

Así fue como, después de haber ido escaneando objetos durante muchos años, llegó la serie *Neovanitas* donde el ordenador acaba el proceso no solo a nivel de montaje sino integrando filtros de *Photoshop* e imágenes traducidas a *ASCII*, es decir, a texto y tratadas y/o deformadas con *Illustrator*. Quizás una combinación de elementos, con una influencia gráfica bastante marcada demasiado atrevida para presentarse

se com a mostra fotogràfica. Però l'escenari, la Fàbrica de Licors del any 2003, paradigma dels espais alternatius, ho propiciava.

Per acabar, parlar d'una sèrie d'*escanergrafies* no exposada. I d'una pàgina web que conté les dues darreres sèries fotogràfiques en les que treball.

Llanes es una sèrie de bocins de llana escanejats. Provenen d'un d'aquells coixins que es feien servir abans i que es ventilaven i s'esfilegassaven, any rere any. Encara que inevitablement la llana acabava essent com a esculpida pel seu ús diari.

La web www.imagomundi.eu és una pàgina dedicada a la fotografia en un sentit ampli. Afavorida per Viatges Bellver, un dels nostres clients, aspira a presentar una altra visió de la tipificada fotografia de viatge. S'hi presenten feines d'alguns dels fotògrafs presents en aquest cicle com ara Gabriel Ramon, Carlos Barrantes i Xisco Bonnín. En el meu cas present dues sèries: "*Polaroids Travel*" i "*XXX panos SMS*". Una recupera les *polaroids 600* que feia sempre que me n'anava de viatge i l'altra el que sempre ens en duem de viatge avui en dia: el telèfon mòbil. Utilitzant la funcionalitat per captar i muntar 3 preses diferents.

Com a conclusions, no sé si he encertat gaire amb la tasca que jo mateix m'havia proposat des d'un principi: la de lligar tot aquest ventall de tècniques i feines. Això de dir que el fotograma és molt similar a l'*escanergrafia* no sembla tampoc res de l'altre món.

Ara bé, no he parlat en cap moment de la utilització de l'atzar i crec que ha planejat (o això espero) durant tota la xerrada. La càmera estenopeica és, com en alguna ocasió hom l'ha anomenada, una càmera cega. Fer tres fotografies a ple sol amb un mòbil perquè acabin

como muestra fotogràfica. Pero el escenario, la Fàbrica de Licores del año 2003, paradigma de los espacios alternativos, lo propiciaba.

Para finalizar, hablaré de una serie de *escanergrafías* no expuesta y de una página web que contiene las dos últimas series fotogràfiques en las que trabajo.

Llanes es una serie de fragmentos de lana escaneados. Proviene de una de aquellas almohadas que se usaban antes, que se ventilaban y se deshilachaban, año tras año. Aunque inevitablemente la lana acababa siendo como esculpida por su uso diario.

La web www.imagomundi.eu es una página dedicada a la fotografía en un sentido amplio. Favorecida por Viatges Bellver, uno de nuestros clientes, aspira a presentar otra visión de la tipificada fotografía de viaje. Se muestran trabajos de algunos de los fotógrafos presentes en este ciclo como Gabriel Ramon, Carlos Barrantes y Xisco Bonnín. En mi caso presento dos series: *Polaroids Travel* y *XXX panos SMS*. Una recupera las *polaroids 600* que hacía siempre cuando marchaba de viaje y la otra lo que siempre se lleva de viaje hoy día: el teléfono móvil. Empleando la funcionalidad para captar y montar 3 tomas diferentes.

Como conclusiones, no sé si he acertado mucho en el trabajo que yo mismo me había propuesto desde un principio: el de ligar todo este abanico de técnicas y trabajos. Esto de decir que el fotograma es muy similar a la *escanergrafia* no parece tampoco nada del otro mundo.

Ahora bien, no he hablado en ningún momento de la utilización del azar y creo que ha planeado (o eso espero) durante toda la charla. La cámara estenopeica es como en alguna ocasión se la ha denominado una cámara ciega. Hacer tres fotografías a pleno sol con un móvil para

La darrera càmera construïda: Càmera bombonera.

La última cámara construïda: Càmera bombonera.

en una sola panoràmica tampoc és que sigui una tasca d'allò més precisa. Amb tot això el que vull dir és que allunyant-se de la tècnica, fent servir mitjans que en podríem dir pobres (com la Polaroid 600), crec que d'alguna manera això relaxa o allibera al artista d'una certa tirania que li ve imposada per l'ús d'una tecnologia determinada.

Pens que és molt cert el que es diu, que la tècnica necessita conèixer-se a fons, però que també és molt important desobeir-ne les normes.

Per altra part m'adon que no m'ha importat mai aprendre qualsevol tècnica sempre que al final me l'hagi acabant fent meva, ja sigui anant fins a la seva arrel primigènia o forçant-la fins als seus límits.

Perquè al cap i la fi, ho tornaré dir per darrera vegada, el que compta és el resultat. Algunes vegades el que vols dir i, fins i tot, altres vegades, el que els altres creuen que vols dir.

que acaben en una sola panoràmica tampoco es que sea una labor de lo más precisa. Lo que quiero decir con todo esto es que alejándose de la técnica, usando medios que podríamos llamar pobres (como la Polaroid 600), creo que de alguna manera relaja o libera al artista de una cierta tiranía que le viene impuesta por el uso de una tecnología determinada.

Pienso que es muy cierto lo de que la técnica necesita conocerse a fondo, pero que también es muy importante desobedecer las normas.

Por otro lado me doy cuenta que no me ha importado nunca aprender cualquier técnica siempre y cuando al final haya acabado haciéndola mía, ya sea yendo hasta su raíz primigenia o forzándola hasta sus límites.

Porque al fin y al cabo, lo repetiré por última vez, lo que cuenta es el resultado. Algunas veces lo que quieres decir e, incluso, otras veces, lo que otros creen que quieres decir.

